

זרה נוער זרה?

מאת אלי תבור

שוב לא היו התשובות אחידות. אחד כחר לחיות בארצות-הברית, משום שלדעתו אפשרויות-ההתקדמות לצעירים רבות שם יותר. שני בחר דהקא כאסליה ונערה אחת אף ציינה: אוסטרליה. מדוע? "משום שיש לי משפחה שם", השיבה בהגיגון קר. מכל התשובות עלתה ובלתה לפתע משמעות מחרידה: אף לא אחד מהם טען שאין ארץ זרה בעולם שהוא רוצה לחיות בה, שהוא רוצה לחיות אך ורק בישראל.

תחילה חשבתי שכולם נגלו במלכות בשל הניסוח המכשיל של השאלה. רק כשהעמדתי אותם על כך ושאלתי אם אין אף אחד מהם הרוצה להמשיך לחיות בארץ, חזרו בהם כמה מהם וטענו שהם לא הבינו, כמובן את כוונתי ושהיו מוכנים לחיות בארץ אחרת רק אם לא היתה להם הברירה להמשיך ולחיות בישראל, או שהתכחזו לצאת לחו"ל רק לתקופה קצרה ולחיות בארץ.

אולם יתרם — ובמקרה מיוחד זה היו אלו הרוב — המשיכו והתייזקו בדעה שהיו מבכרים לחיות בארץ אחרת מאשר בישראל. הסברים היה גמון, מתחמק. אך הקו הכללי שבהם היה — שמשתלם יותר לחיות בארץ מערבית אחרת בגלל רמת-החיים הגבוהה יותר, אפשרויות מציאת המקצוע ודרכי הביולוגיה העשירות יותר.

לאחר-מכן, כאשר הצבתי את אותה הבעיה בפני חברות נוער אחרות, לא היה רוב לטוענים שהם רוצים לחיות בארץ אחרת, אולם תמיד נמצאה קבוצה של צעירים שהיתה בדעה, כי בעצם לא משנה באיזו ארץ עליהם לחיות ולמצוא בה את עתידם. גם חלק מהמסייגים נימק את בחירתו להמשיך ולחיות בארץ בכך שכאן חיות משפחותיהם ושהם יתקשו להסתדר בארץ אחרת.

המעניין שבהבעת דעות אלה היה בכך, שכאשר התשובות ניתנות במסגרת רחבה, בנוכחות חברים, התנגדו רוב הנשאלים בהרפתות רבה לעצם הרעיון לנטוש את הארץ. אבל בשיחות אישיות, שוב לא היו המתנגדים רבים כל-כך, שוב לא הגנו על דעתם בהתלהבות. בשום אופן אי-אפשר להסיק מעובדות אלה שנוער ישראל 1960 שואף בחלקו להגר מהארץ. זאת היתה מסקנה קיצונית ובלתי-נכונה. אולם מורגש קיומם של נערים ונערות שגדלו יחד עם המדינה, שאינם משוכנעים כי עתידם האישי קשור בעתיד הארץ הזאת. קיומו של מיעוט כזה, המכריז בגלוי כי לו ניתנה לו אפשרות היה עוזב את הארץ, מהנה תופעה מסוכנת. היא מעידה על כך שבאיזשהו מקום, בתקופה שחלפה מאז מלחמת העצמאות, התרופפו הקשרים שבין הנוער הישראלי למולדתו.

★ ★ ★

נוער לדא מזחמות

באותה שיחה, על המרפסת המאחררת, בצפון תל-אביב, הגענו לדיון בבעיות ואחרות. ניסיתי לעמוד על יחסם של בני-נוער חביבים אלה לתוריהם, למחנכיהם, למדריכיהם, לדורות המבוגרים מהם, לכל אלה המכונים בפיהם "זקנים". ניסיתי לאתר את טענוריהם כלפי המינגלות החברתיות בהן הם נתונים, כלפי תכנית הלימודים, כלפי צורת-החינוך. ושוב היה מספר הדעות כמעט כמספר המשיבים. "הולכים לבית-הספר לא בשביל ללמוד אלא להשיג ציונים", טען אחד מהם, "לומדים יותר מדי דברים שאינם מועילים ואינם מעניינים ושלא-יורכך לא יוצא מהם כלום", התלוננה צעירה אחרת. "הורי לא מבינים אותי", ניצלה נערה בת 16 את ההזדמנות כדי לפרוע את חשבונה עם ביתה, אבל תוך בקשה חוזרת ונשנית לא לפרסם את שמה. "הם מכריחים אותי לחזור הביתה לכל המאוחר ב-12 בלילה, אינם מרשים לי לנעול נעליים עם עקבים גבוהים ואינם רוצים לקנות לי מספיק שמלות ובגדים אחרים". "הורי לא נותנים לי מספיק כסף לבלויזים", התמרמר נער אחר.

הטענות לא חסרו. אולם כולן היו אישיות, קטנוניות ומגוחכות. היו אלה הטענות השגרי-תיות שיש לבנים כלפי הוריהם בכל דור ודור. לא היה בהן שום דבר אופייני לגבי מדינת ישראל, במחצית השניה של המאה העשרים.

ואו, על אותה מרפסת, התבררה בפעם הראשונה משמעות התופעה האופיינית לגבי נוער ישראל 1960, תופעה שאפשר להבחין בה בכל חבורת נוער ישראלי כיום, בין אם זה נוער סאלוני, נוער חלוצי, נוער עובד או נוער לומד:

זהו נוער שלא קיימת בו שום תופעה בולטת של התנגשות עם החברה בה הוא גדל. זהו נוער שלא קיימת בו כלל תופעה של התנגשות עם התורים, או עם המחנכים. נוער שכמעט ואין לו דבר נגד ה"זקנים" שלו, נגד דפוסי-החברה שעוצבו על-ידיהם למענו, נגד המטרות שהם הציבו עבורו. זהו נוער הנהנה, אולי, מחופש רב יותר בהתנהגותו מהנוער בדורות הקודמים, שאולי אימץ לעצמו כמה מנהגי-החיי הברתי מארצות זרות שלא היו מקובלים בדורות קודמים בארץ; אך בסיכומו של דבר זהו נוער ההולך בתלם. נוער המקבל את דרכי-המחשבה של המבוגרים כמובנים מאליהם. נוער המקבל בשלוה גמורה את התרבות שאחריה יצרו עבורו.

זהו נוער שאין בקרבו שום קריאת אתגר, שום ניצוץ של מרד. בסיכום, זהו נוער שאין לו ולא כלום עם כל אותם הדברים המאפיינים את המושג "נוער" בכל הדורות ובכל הארצות.

★ ★ ★

מבוגרים צעירים

ששנם כאלה הרואים את שיא השלילה שבנוער הישראלי בדרך זה בכך, שגוועה בו רוח החלוציות וההתנדבות למשימה חברתית-לאומית, שהיתה אופיינית לדורות הקודמים, שגדלו בארץ. אך השלילה האמיתית מתחילה ומסתיימת במקום אחר לגמרי — בעובדה שהצעירים הגדלים בישראל, שהגיעו לגיל 14-15, אינם נוער אמיתי. אלה סתם מבוגרים צעירים. המטרה העליונה הניצבת לעיניהם היא אותה המטרה הברתי מארצות זרות שלא היו להם, בחברה הישראלית — השאיפה להסתדר, לעשות חיים, להסתגר בתחומים הצרים של החיים הפרטיים. משום כך כל מה שהם עושים הוא לחקות את המבוגרים.

אין זה חיקוי הנובע רק מהפסיכולוגיה המקובלת של גיל התבגרות, בו רוצים הצעירים להיראות כמבוגרים. זהו משהו עמוק ורחב הרבה יותר. אין הם מנסים להראות כמבוגרים — הם הופכים למבוגרים. גילאי 14 עד 18 של הצעירים הישראליים אינם נראים רק מבוגרים מכפי גילם לפי מראם החיצוני, התנהגותם החברתית, תלבושתם וגיגוניהם. גם השקפת-עולםם היא מבוגרת, דרישותיהם הן של מבוגרים. המטרות האישיות העומות בפניהם של בוגרים והחחיות שהם מחפשים אינן שונות במאומה מאלה של גילאי 18 עד 30 ואילך.

אותה תופעה מתפשטת בשנים האחרונות בין בני הנוער ברוב ארצות העולם המערבי. כמנה מדינות היא מסתעפת לכיוונים שליליים יותר — כמו אצל "הודו האבוד" בצורת או באיטליה. אולם שם הופכים הילדים למבוגרים בהחי שנוצרו על ידם. בישראל הופכים הילדים למבוגרים בעלי אותה המתכונת והתכנית אשר למבוגרים "האמיתיים", למבוגרים שקדמו להם ושיגישו את אישיותם הנוכחית במשך חימאבק ארוכים.

בגיל 14 הם אינם הופכים ילדי רחוב המחפשים חחיות תוך כדי עבירה על החוק. בגיל זה הם מתחילים להלך בזוגות הקבועים, להקים משפחתם הפרטית והבלעדית. ומאז אין הם מחליפים בנייוגום; לא מתוך חוסר רצון להתנסות בנסיגות חיים, אלא משום שהחלפת בן-הזוג כרוכה באינחיות ותובעת מאמץ נוסף. בגיל 17-16 אין הם מחפשים פורקן ובריחה מהמציאות באורגיות מכל הסוגים. בגיל זה הם כבר מנסים ביחסים רגילים, ומכאן והלאה לא נשאר להם הרבה ללמוד בשטח זה, לדעתם.

בחיות התקליטים האופוזיטיבי הניה אל מתחת למחט הפטיפון מנות עגולות של זקצב מקידי: ריקי גלסון, קליף ריצ'רדסון, סול אנקה ודלדה. רגלים שונפות התפתלו וקיסצו על ריצפת החדר בכל הצורות הבלתי אפשריות הקיימות. מבעדן נראו העיניים הנוצצות של היושבים ליד קירות החדר, עיניים הנוצצות ברוקדים, עיניים בעלות מבטי הערצה או ביטול. תמונה שגרתית של אחת מאותן מסיבות ליל-שבת רגילות, חדגוניות ותמימות: הסאלון המהודר והמרוהט בצורה יקרה אך בחוסר כל טעם; שני תריסרי חוגות הצעירים בגיל 16-15; והאח הצעיר של בעל המסיבה המציץ בהתפעלות מבעד לדלת. ישבתי מאוכזב על אחת מאותן כורסאות המרופדות בורוד. מזה כמה שעות ניסיתי להתקרב אל בני נוער אלה, לדובב אותם ולעמוד על הפרטים הקטנים, היומיומיים, מהם מורכב החיחיהם. הם היו חברותיים וכנים במידה בלתי רגילה. תחילה אמנם התייחסו בהסתיגות ובחשדנות לזר שחדר לחברתם. "אתה בטח רוצה למצוא אצלנו חומר על גברורים", ציין בחיוך טיפוס אחד לבוש מכנסים שחורים צרים ותולצה ורודה ששרוך שחור שימש לה כעניבה.

"מה תכתוב עלינו, שאנחנו נוער הוזהב?" אמרה ברוץ לב גלוי, מרשעת קטנה ויפהפיה, בת 15, שמתחת להצאתה התברר כי היא-היא כחצית-החורית מעומלות.

אבל במשך הערב נשברה באיזו מקום מחיצת ההסתגרות. תחילה דיברו בודדים וביחידות. אחר-כך כבר נהלנו שיחה בקבוצה. הם היו באמת נוער טוב. צעירים וצעירות בעלי מראה

בריא ומלכב, מהסוג שכל מחנך כיתה בבית ספר תיכון יצביע עליהם כעל העילית שבכתתו. כולם היו תלמידי גמנסיות. לרובם היה ניסיון ארצי בתנועת-נוער. הנערים לא שתו ולא עשנו. הנערות לא התפרסכו ונעלו נעליים נמוכות-עקבים. היה בהם שמץ של שחצנות טבעית, אבל בגדר הטעם הטוב. ומתוך שיחה קצרה איתם ניתן היה להיחזק שרמתי-האינטליגנציה שלהם מעל לממוצע. הם התייחסו ברצינות ללימודים, התמצאו בבעיות עולם, ומסיבת הריקודים שלהם שמשמה להם כאפשרות בילוי בלבד ולא כהזדמנות להתפרקות. הייתי מאוכזב, משום שחרף כל מאמצי לא הצלחתי למצוא כמעט כל מכה משותף בין בני חבורה זו לבין עצמם, ובנינם לבין חברות נוער אחרות שראיינתי. למרות שהיו להם כמה דפוסי-חיים חברתיים משותפים המקובלים כיום בנוער בן גילם, לא היה בכך כדי לראות בהם גוף חברתי שניתן להגדרה. הם היו אוסף של אינדבידואלים. לכל אחד מהם היתה צורת מחשבה שונה, השקפה שונה לגבי בעייה זו או אחרת. בכל אחד מהם פעמו אישיות אחרות. כל אחד מצא בעייה שהטרידה אותו באופן אישי, שהיתה שונה לחלוטין מהבעייה של חברו. אי-אפשר היה להכליל אותם במסגרת שאפשר לומר עליה שהיא "חושבת כך" או פועלת בדרך מסוימת. אי-אפשר היה אפילו להכליל הכללות לפי דיעותיהם ומעשי הרוב שהם: עד כדי כך נראו צעירים אלה כטיפוסים המיוחדים כל אחד לעצמו.

★ ★ ★

דאן להגר?

אז, בשעת מאוחרת של הדידה, כשכמה נערים כבר קמו ללחץ את חברותיהם הביתה ומספר הרוקדים במרכז החדר הצטמצם, התגלגלה השיחה בדרך מקרה לפסים אחרים. עמדנו, חבורה קטנה, במרפסת ומרנע לרגע הצטרפו אלינו נוספים. הצגתי להם שאלה שנוסחה במכתון בצורה מכשילה: "אם היתה בפניכם הברירה לעזוב את הארץ, באיזו ארץ הייתם בוחרים לחיות?"